

WALAFRIED STRABO'S DE CULTURA HORTORUM

Latijnse Natuurpoëzie van een Karolingisch Germaan

DOOR

DRS. A. WELKENHUYSEN
lid der Maatschappij

Lezing gehouden voor de sectie *Klassieke filologie en geschiedenis* van de Zuidnederlandse maatschappij voor taal- en letterkunde en geschiedenis, op haar vergadering van 5 juni 1955 te Leuven (Samenvatting).

I

1. Walafried Strabo (809-849) hoort, mét zijn leermeester Hrabanus Maurus en zijn vriend Gottschalk, tot de representatieve figuren uit de Tweede Karolingische Renaissance. Zijn gunstigst gekende dichtwerk is het *Liber de cultura hortorum* (a. 842)¹, veelal met de poëtische naam *Hortulus* aangeduid.
2. In deze 444 hexameters worden een aantal geneeskrachtige planten bezongen die Walafried in zijn Reichenauer kloostertuin geobserveerd heeft. Een Vergiliaanse aanhef over het « drama » van zijn tuinierswerk en een opdracht aan abt Grimaldus van Sankt-Gallen vormen het kader waarin 23 geneeskruiden achtereenvolgens, in encomia van variërende lengte, worden voorgesteld.
3. Historisch document voor de studie van de Karolingische botanika en farmakologie, blijft Walafried's *Hortulus* vóór alles een gedicht, als zodanig te benaderen. Ondanks klassiciserende retoriek en maniërisme klinkt vaak de persoonlijke teleologisch gerichte ontroering van de middeleeuwer door.

(1) Recente *status quaestionis* omtrent persoon en werk van Walafried: K. LANGOSCH, *art. Walabfrid Strabo*, in: *Die deutsche Literatur des Mittelalters. Verfasserlexikon*, dl. IV, Berlijn, 1953, kol. 734-769.

Kritische uitgave van de *Hortulus*: E. DUEMMLER, *Poetae Latini aevi Carolini* (in: *Monumenta Germaniae historica*), dl. II, Berlijn, 1884, blz. 335-350.

Jongste uitgave: W. NAEF-M. GABATHULER, Sankt-Gallen, 1942.

II

Een blik op Walafrid Strabo's *latiniteit* — vocabulaire en spraakkundige eigenaardigheden — schijnt te duiden op een zeker dualisme tussen gebruikte (Latijnse) taal en eigen (Germaanse) aard.

1. Het *vocabulaire* van Walafrid's *Hortulus*, vergeleken met dat zijner klassieke en na-klassieke voorgangers, verraadt een eerder beperkte woordkeuze (1334 woorden voor 444 verzen), doch tevens een grotere taalzuiverheid dan bij zijn voorgangers uit de Eerste Renaissance of uit het Merovingisch tijdperk. Drie *hapax legomena* worden aangetroffen: de poëtische nieuwvormingen *amplifluus* (= weelderig-overvloedig) en *umbricolus* (= duister-bewonend) en het substantief *moneare* (= herinnering).

2. De studie van Walafrid's *syntaktische eigenheden* wijst op een zekere aarzeling bij het aanwenden van bepaalde partikels en bij het adequaat gebruik der voornaamwoorden, voornamelijk der aanwijzende. Voorts heeft de tendenz naar omslachtigheid in de uitdrukking, kenmerk van alle oudwordende taalperioden, Strabo's zeggingsaangetast. Eén voorbeeld: niet minder dan 31 complete infinitieven na *dicor, feror, possum, queo, soleo, videor*, daar waar een persoonlijke vorm van het infinitief-werkwoord zou volstaan.

III

Dit dualisme schijnt te worden bevestigd door het onderzoek van twee *formele aspecten* van het gedicht: metriek en stijl-procédés.

1. In Walafrid's *metrisch schema* primeert de dactylus: 72% der verzen beginnen met een dactylus, 32% met twee dactylen. Bovendien noteert men slechts zelden een treffende harmonie tussen verwoorde idee of sentiment en metrum. Beide vaststellingen suggereren een eerder kunstmatige versifikatie.

2. Soepel beweegt Strabo zich in de klassieke *stilistische vormen*. Hij verwerkt niet minder dan 91 sierende epiteta, meestal ontleend aan de Romeinse klassieken. Toch spreekt ook hier — onbewust waarschijnlijk — zijn voorkeur voor meer « Germaanse » taalsiersels, als het stafrijm, de assonantie, het binnenrijm en zelfs het echte of onechte eindeversrijm.

IV

Besluitend zou men het latente verband tussen een aantal van de besproken taalkundige en vormtechnische eigenheden als volgt kunnen omlijnen: latiniteit en verstechniek van de *Hortulus* doen Walafried voorkomen als een typisch exponent van de Karolingische Renaissance, die alle toenmalige verworvenheden van een schoolse studie der antieken heeft geassimileerd, doch tevens als een kind van zijn milieu en zijn tijd, in zover enkele subtiliteiten van het Latijnse taaleigen hem ontgaan en regelmatig iets als een ingeboren *germanitas* in zijn werkje doorklinkt.